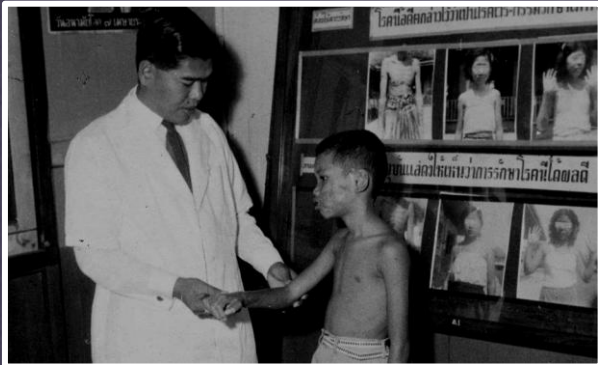
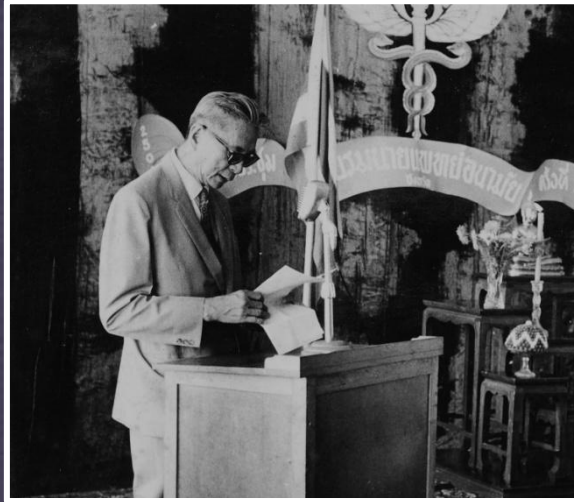

๑๐๐ ปี การสาธารณสุขไทย :
๑ ศตวรรษของการเปลี่ยนแปลง

๑๐๐ ปีการสาธารณสุขไทย

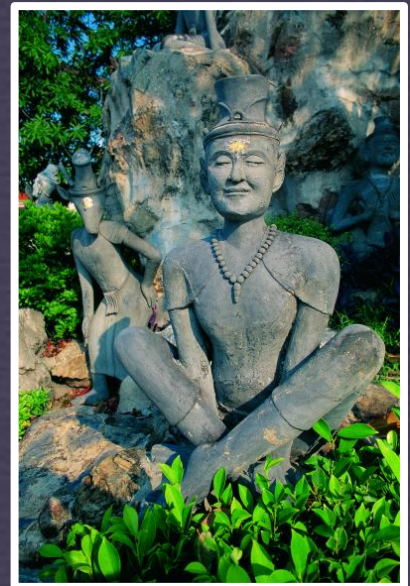

สาธารณสุขกับการเปลี่ยนแปลง

- สุขภาพและการสาธารณสุขเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- โรคในอดีต เช่น โรคติดต่อ โรคติดเชื้อ และปัญหาเกี่ยวกับสุขาภิบาลและโภชนาการ เปลี่ยนเป็นโรคสมัยใหม่มากขึ้น
- บทบาทของรัฐเปลี่ยนไป มีบทบาททางการสาธารณสุขมากขึ้นพร้อมๆ กับการเข้ามาของเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข
- การสาธารณสุขเป็นเรื่องระหว่างประเทศมากขึ้น ตั้งแต่การเข้ามาของหมอมิชชันนารีและองค์กรความช่วยเหลือระหว่างประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

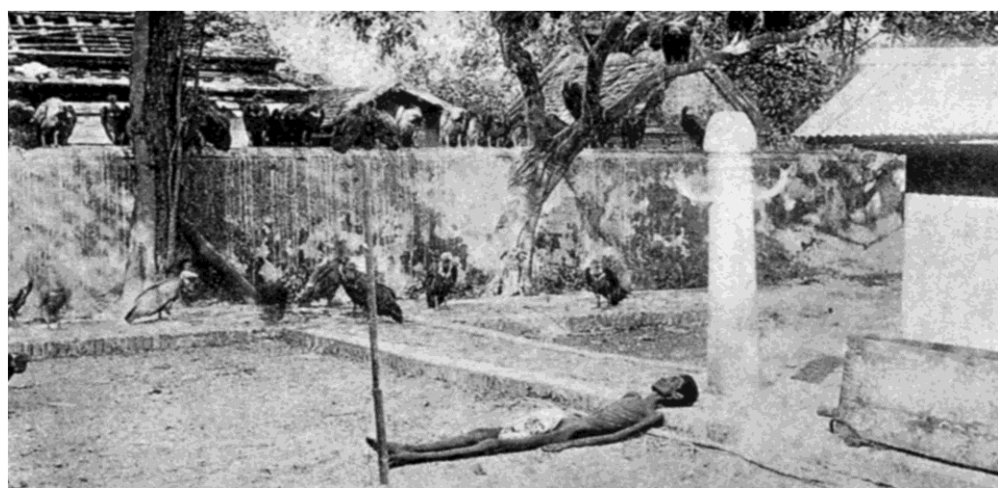
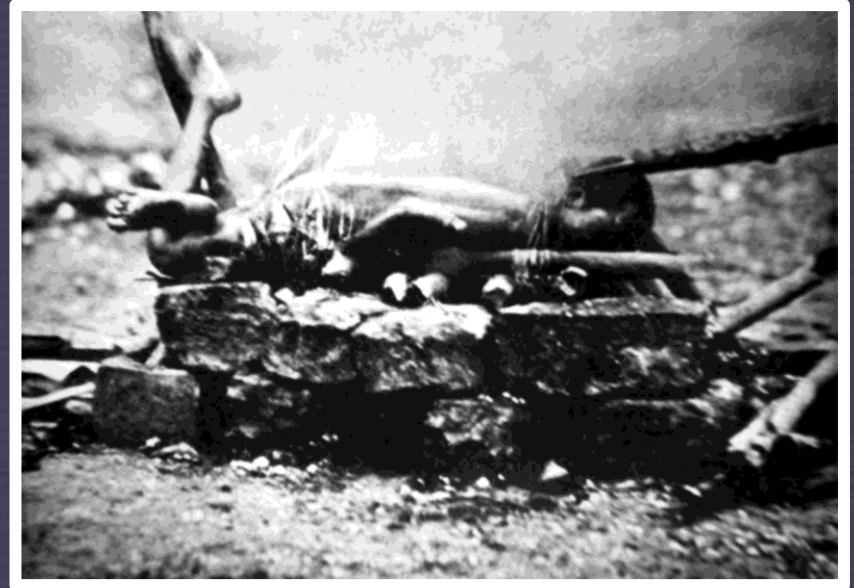
สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์: ด้านสุขภาพและสาธารณสุข

- กรุงศรีอยุธยาล่มสลายความรู้ทางการแพทย์
กระจัดกระจาย
- ความพยายามในการฟื้นฟูความรู้ทางการแพทย์
ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรวบรวมความรู้ทางการแพทย์
มาไว้ในวัดโพธิ์ฯ สมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลก และฟื้นฟูในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- การรวบรวมตำรายาจากทั่วพระราชอาณาจักร ใน
สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
- การจารึกตำรายาไว้ที่วัด เช่น วัดราชโอรส

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โรคระบาดปัญหาสำคัญของสุขภาพ

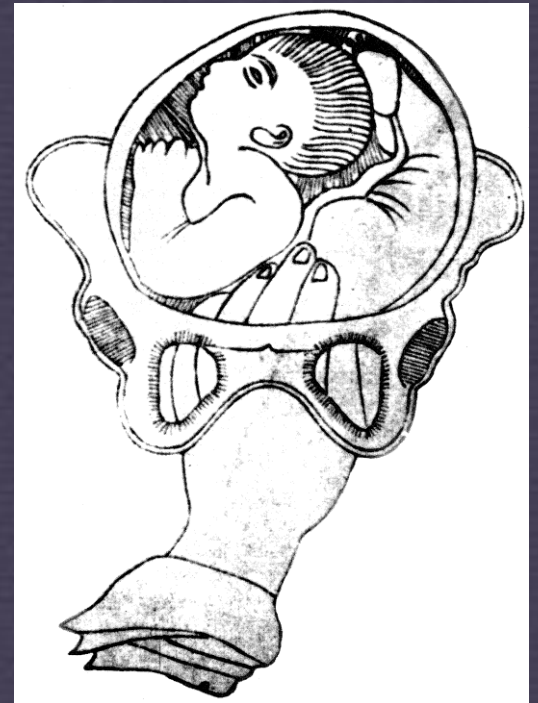
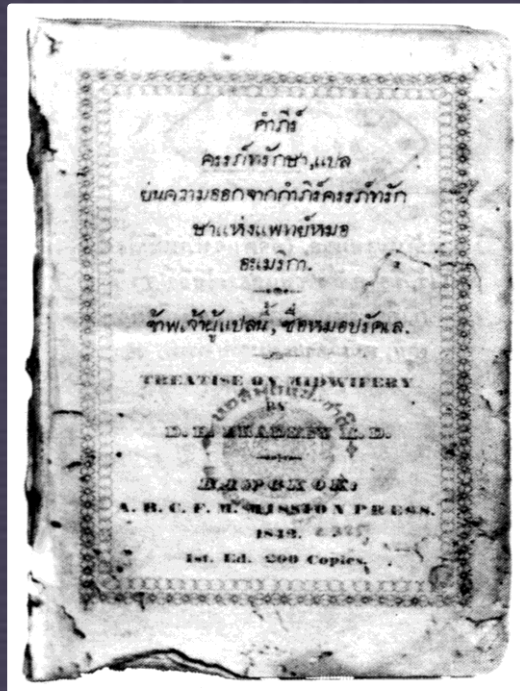
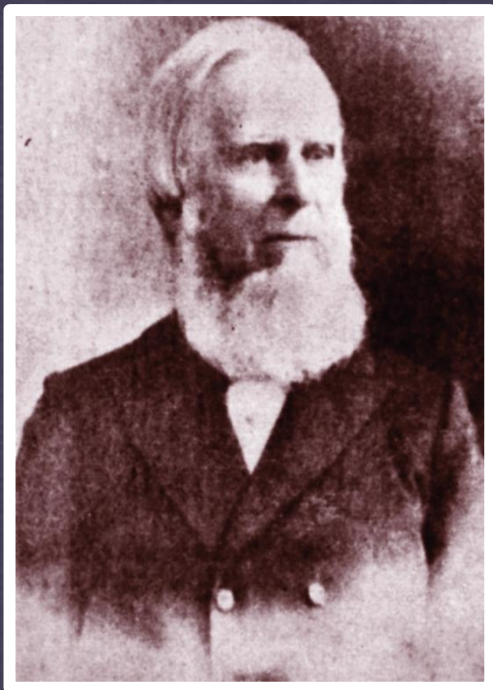
- ระบาดที่เป็นภัยสำคัญ ได้แก่
อหิวาตกโรค ใช้ทรพิษ กาฬ
โรค
- มีคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

การระบาดของอหิวาตกโรค
ในช่วงรัชกาลที่ ๒ และ
รัชกาลที่ ๓ มีคนตายไปครั้ง
ละ ๒-๓ หมื่นคนในเวลาอัน
สั้น

การรับความรู้จากโลกตะวันตก

ชาวตะวันตกเข้ามากรุงรัตนโกสินทร์จำนวนมาก
ทำให้ชาวสยามได้รับวิทยาการจากตะวันตกด้วย
โดยเฉพาะในด้านการแพทย์ที่บรรดามิชชันนารี
ตะวันตกนำเข้ามา

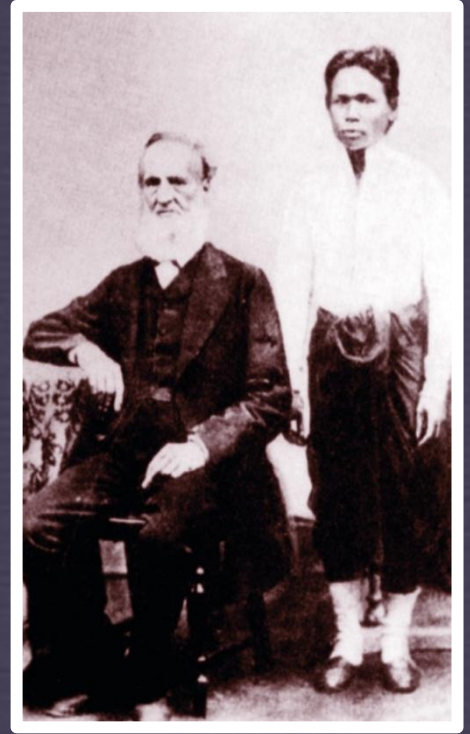

แพทย์มิชชันนารีคนสำคัญคือ

นายแพทย์แดน บีช แบรดลีย์ (Dan Beach Bradley)

ที่รู้จักกันในชื่อ **หมอบรัดเลย์**

เขาได้นำเอาการผ่าตัด การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ และ
การผดุงครรภ์แบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในสยาม

กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้ากรม
หมอหลวงในรัชกาลที่ ๓
ทรงรับความรู้แบบ
ตะวันตกมาหลายประการ
จาก หมอบรัดเลย์

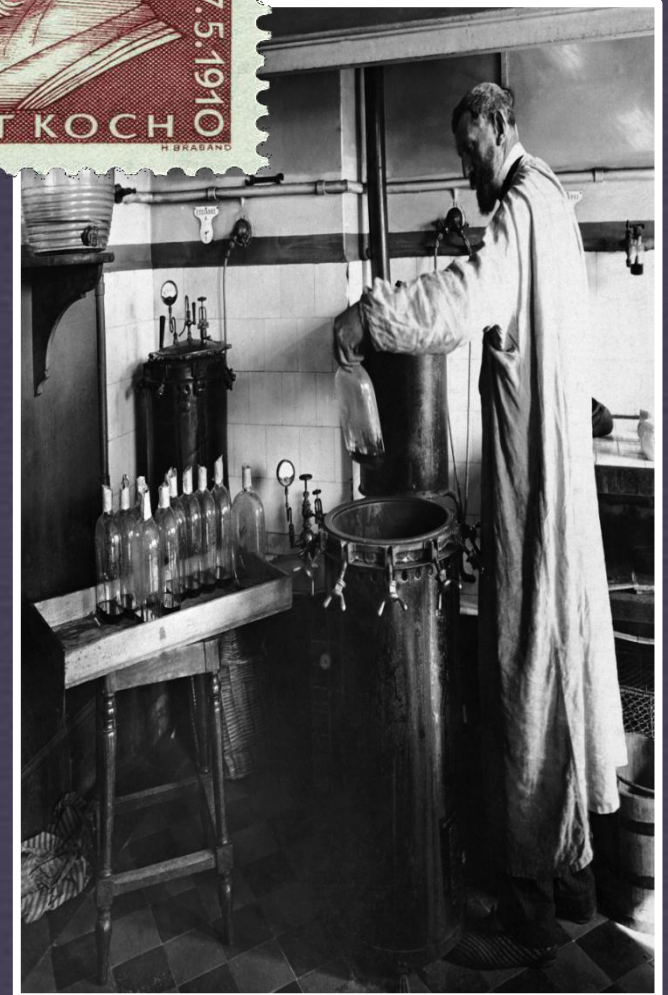

การเปลี่ยนแปลง ความรู้ทางการแพทย์ ในโลกตะวันตก

ศตวรรษที่ ๑๙

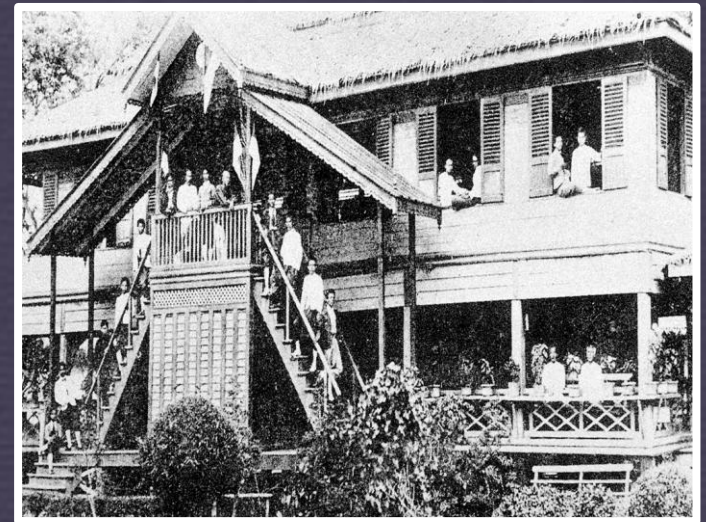
- ความรู้ทางด้านกายวิภาคและพยาธิวิทยา
- การพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆ เพื่อการตรวจรักษา
- การเกิดขึ้นของทฤษฎีโรคเชื้อโรค (germs theory) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการค้นพบ bactéรีของหลุยส์ ปาสเตอร์และ การที่ โรเบิร์ต ค็อค ค้นพบแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของวัณโรค (tubercle bacillus) ใน พ.ศ. ๒๔๒๕ (ค.ศ. ๑๘๘๒)

รัฐสมัยใหม่กับ ความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง

การพัฒนาประเทศทันสมัย นำไปสู่การปฏิรูป
ประเทศในหลายๆ ด้าน ทั้งทางกายภาพ ระบบ
การปกครอง ระบบการเงินการคลัง และ การ
จัดการด้านการสาธารณสุข

- มีการจัดตั้ง รพ. ศิริราชและอีกหลาย รพ.
- การจัดตั้งโรงเรียนแพทย์
- การจัดตั้งหน่วยงานด้านการสาธารณสุข เช่น
โรงทดลองความสุขของราษฎร (Public Health
Laboratory)
- มีการออก พ.ร.บ.สุขาภิบาลในสมัย ร.๕ ซึ่ง
เน้นเรื่องความสะอาด

การทำงานด้านการสาธารณสุขในยุคแรก

เมื่อมีการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ รวมทั้งด้าน
การแพทย์และการสาธารณสุขด้วย จึงมีการตั้ง
หน่วยงานที่มาทำงาน

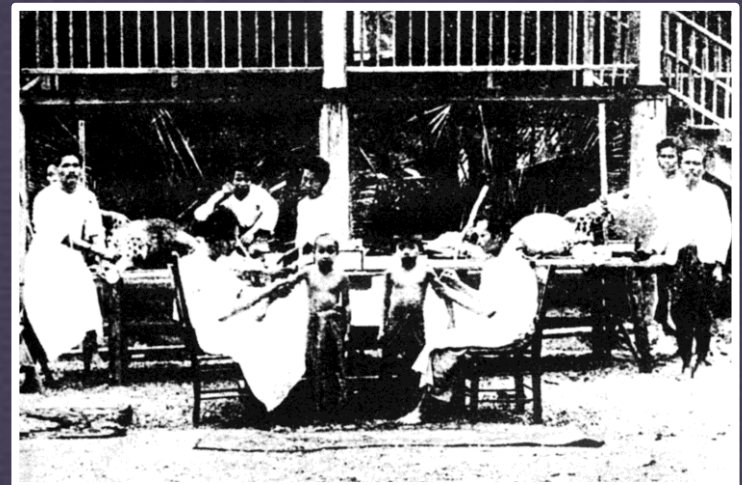
- พ.ศ. ๒๔๓๑ ตั้งกรมพยาบาล
- พ.ศ. ๒๔๔๐ ตั้งกรมสุขาภิบาล
- พ.ศ. ๒๔๕๕ ตั้งปาสตूरสภา (สถาบันปาสเตอร์)
- พ.ศ. ๒๔๕๙ ตั้งกรมประชากร
- พ.ศ. ๒๔๕๖ ตั้งโอสถศาลา หรือ โอสถสถาน

การออกกฎหมายหรือระเบียบ เพื่อควบคุม กำกับ งานด้านสุขภาพ

ออกกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับให้งานสาธารณสุข เช่น

- พ.ร.ก. สุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐)
- พ.ร.บ.จัดการสุขาภิบาลหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑)
- พ.ร.บ.ระงับโรคระบาด พ.ศ. ๒๔๕๖
- พ.ร.บ.จัดการปลุกฝีป้องกันไข้ทรพิษ พ.ศ. ๒๔๕๖
- พ.ร.บ.การแพทย์ พ.ศ. ๒๔๖๖

การตั้งกรมสาธารณสุข

๒๗ พ.ย. ๒๔๖๑ ยกเลิกกรมประชาภิบาล และตั้งกรมสาธารณสุขขึ้น เพื่อรวมงานด้านการแพทย์และการสุขาภิบาลที่แยกใน ๒ กระทรวง คือกระทรวงมหาดไทย และ กระทรวงนครบาล เข้าด้วยกัน

พระเจ้าอนงยาเธอกรมหมื่นชัยนาทนเรนทร (พระยศในเวลานั้น) ทรงเป็นอธิบดีคนแรก

การเข้ามาช่วยเหลืองานด้าน สาธารณสุขขององค์กรระหว่างประเทศ

องค์กรระหว่างประเทศที่เข้ามาเป็นองค์กรแรก ๆ คือ
มูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์

❑ การติดต่อขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยใน
พ.ศ. ๒๔๖๔ ในการปรับปรุงโรงเรียนแพทย์

❑ เข้ามาทำโครงการต่อต้าน

พยาธิปากขอในภาคเหนือของ

สยาม โดยได้ร่วมมือกับ

สภากาชาดสยามในช่วง

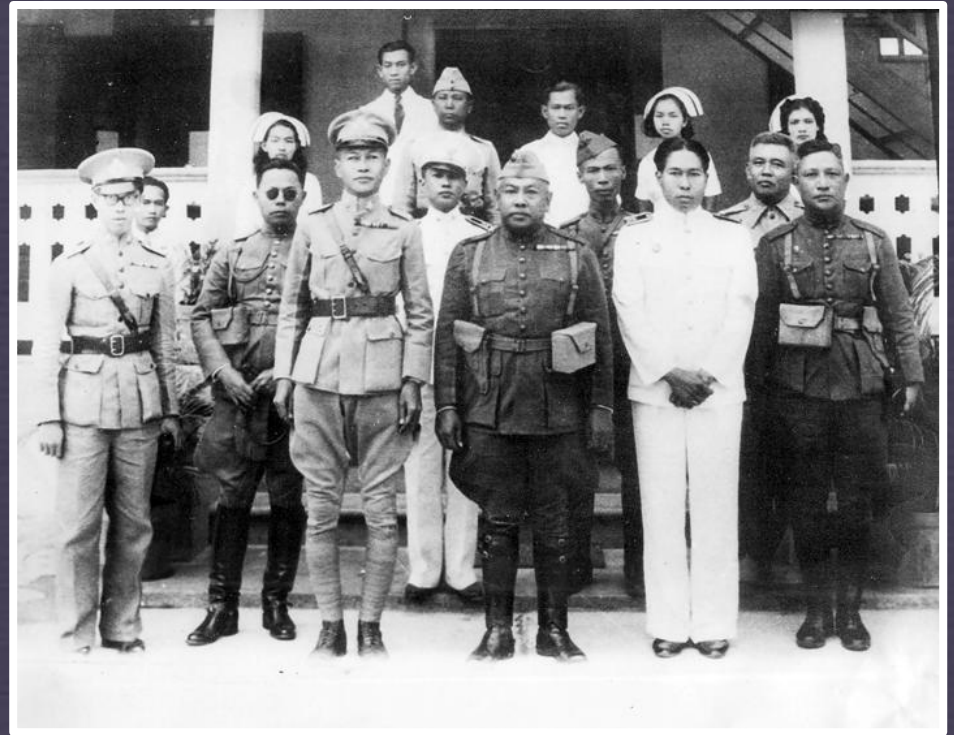
เดือน ก.พ. ๒๔๖๐ – มี.ค. ๒๔๖๒

การขยายตัวของงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

รัฐบาลคณะราษฎรมีนโยบาย
ส่งเสริมสุขภาพพลเมือง กระจาย
บริการการรักษาพยาบาลสู่หัวเมือง
ด้วยการ

- ผลิตบุคลากรทางการแพทย์เพิ่ม
- ขยายการควบคุมโรค
- ปรับปรุงกฎหมายสาธารณสุข
- ขยายสถานพยาบาลในหัวเมือง
เช่น สุขศาลา
- สร้างโรงพยาบาลในจังหวัด
ชายแดน เช่น ที่นครพนม
หนองคาย เชียงราย

พระยาพลพลพยุหเสนา
เยี่ยมโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์
นพ.เสม พริ้งพวงแก้ว ผู้อำนวยการให้การ
ต้อนรับ

การตั้งกระทรวงการสาธารณสุข

พ.ศ. ๒๔๘๕ สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการสถาปนา กรมสาธารณสุขขึ้นเป็น “กระทรวงการสาธารณสุข” พร้อมทั้งมีการรวบกิจการ แพทย์และสาธารณสุขที่กระจัดกระจายใน หลายหน่วยงาน เช่น กรมสาธารณสุข กรม ประชาสงเคราะห์ กองสุขาภิบาล โรงเรียน ของกรมพลศึกษา การสาธารณสุขและ การแพทย์ของเทศบาล เป็นต้น เข้ามาอยู่ ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานเดียว เมื่อ วันที่ ๑๐ มี.ค. ๒๔๘๕

เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ. ๒๔๙๕

ราชวงศ์จักรีกับการสาธารณสุขไทย (๑)

ยุคฟื้นฟูวิทยาการการแพทย์แผนไทย (พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๓๙๔)

รัชกาลที่ ๑ ทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ขึ้นเป็นวัดอารามหลวง ให้ชื่อว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และมีการตั้งตำรายาและฤๅษีดัดตนไว้เป็นวิทยาทาน

รัชกาลที่ ๒ การรวบรวมตำรับตำรายาและให้หมอหลวงคัดเลือกจดเป็น “ตำราโรงพระโอสถ”

รัชกาลที่ ๓ ทรงบูรณะวัดราชโอรส และปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ มีการจารึกตำรายาไว้ตามผนังโบสถ์และศาลาราย นับเป็น “มหาวิทยาลัยเปิด” ให้กับสาธารณสุขชนได้ศึกษา หมอฝรั่งเริ่มเข้ามาในสยาม รวมทั้งทรงให้หมอหลวงไปเรียนวิชาการปลูกฝีและการปลูกทรพิษจากหมอมิชชันนารี

ราชวงศ์จักรีกับการสาธารณสุขไทย (๒)

ยุคบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง

รัชกาลที่ ๔ ทรงรับเอาเทคโนโลยีตะวันตกมากขึ้น เริ่มมีแพทย์ฝรั่งในราชสำนัก

รัชกาลที่ ๕ ทรงริเริ่มการสร้างโรงพยาบาลศิริราชและโรงเรียนแพทยากร ตั้งกรมพยาบาล ส่งคนไปดูงานการทำหนองผิที่ฟิลิปปินส์ จัดตั้งโอสถศาลาและกรมสุขาภิบาล จัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรกที่ทำฉลอม ตั้งโรงเรียนนางผดุงครรภ์ และมีการพิมพ์ตำราแพทย์ทั้งแผนไทยและแผนตะวันตกออกเผยแพร่

รัชกาลที่ ๖ ทรงตั้งกรมสาธารณสุข พัฒนาโรงเรียนแพทย์ให้ได้มาตรฐาน ทรงสร้าง รพ. จุฬาลงกรณ์ วชิรพยาบาล สถาปนาปาสตรุสภาเพื่อบำบัดโรคกลัวน้ำ ตั้งสถานเสาวภา และประกาศใช้พ.ร.บ. การแพทย์

ราชวงศ์จักรีกับการสาธารณสุขไทย (๓)

ยุคบุกเบิกการแพทย์-สาธารณสุขสมัยใหม่
รัชกาลที่ ๗ ทรงออกกฎหมายเสนาบดีการประกอบ
โรคศิลป์ พ.ศ. ๒๔๗๒ และปรับปรุงส่วนบริหาร
ราชการกรมสาธารณสุข

รัชกาลที่ ๘ จัดตั้งกระทรวงสาธารณสุข
มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรและต่อมาก่อตั้ง
โรงงานเภสัชกรรมขึ้น

รัชกาลที่ ๙ ทรงก่อตั้งมูลนิธิอานันทมหิดล
ก่อตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน (๒๕๐๗)
ทรงก่อตั้งมูลนิธิราชประชาสมาสัย (๒๕๐๒)
ทรงก่อตั้งมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดลฯ (๒๕๓๕)
และอื่นๆ อีกมากมาย
นอกจากนั้น พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ทรงมี
คุณูปการต่อวงการสาธารณสุขไทยเป็นอย่างยิ่ง

เฉลิมฉลอง ๑ ศตวรรษการสาธารณสุขไทย

วาระ ๑๐๐ ปีการสาธารณสุขไทยเป็นโอกาสสำคัญของ

- การเรียนรู้จากประวัติศาสตร์
- จัดการอนุรักษ์เอกสารและวัตถุสำคัญทางประวัติศาสตร์
- สนับสนุนให้เกิดการศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สาธารณสุข
- สนับสนุนให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นมาและการบุกเบิกสร้างสรรค์ของนักการสาธารณสุขรุ่นก่อนๆ
- ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จ พัฒนาการและผลงานที่ผ่านมาของระบบสาธารณสุขไทยให้สาธารณชนได้ร่วมกันยินดี

แนวคิดการดำเนินงาน

- เน้นให้ทุกหน่วยงานสร้างพื้นที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ (เช่น พิพิธภัณฑ์หรือนิทรรศการถาวร) ขึ้น
- จัดระบบอนุรักษ์เอกสาร สิ่งของและอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
- สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์สุขภาพ การแพทย์และการสาธารณสุข
- ผลิตสื่อ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
- ทุกหน่วยงานจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองและรณรงค์ Public Health Centennial Campaign ตลอด ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑

แนวทางการดำเนินงาน

- จัดตั้ง “พิพิธภัณฑ์การสาธารณสุขและการแพทย์ไทย” ขึ้นโดยใช้ อาคารเรือนไทย กรมการแพทย์แผนไทยฯ
- จัดตั้ง “หอจดหมายเหตุสาธารณสุขแห่งชาติ” ที่อาคารคลังพัสดุ
- ส่งเสริมการจัดทำพิพิธภัณฑ์และจัดแสดงนิทรรศการ ประวัติศาสตร์ในทุกหน่วยงาน
- จัดทำแผนงานสนับสนุนการวิจัยประวัติศาสตร์สาธารณสุข
- จัดประชุมวิชาการด้านประวัติศาสตร์สาธารณสุขประจำปี
- จัดพิมพ์หนังสือ รอยเวลา เส้นทางประวัติศาสตร์สุขภาพไทย (ฉบับ ๑๐๐ ปีการสาธารณสุข)
- จัดทำภาพยนตร์สารคดี ๑๐๐ ปีการสาธารณสุขไทยเป็นตอนสั้นๆ เผยแพร่ตลอดปีแห่งการเฉลิมฉลอง

Public Health Centennial Campaign

- รณรงค์ใหญ่ด้านสาธารณสุขและสุขภาพโดยระดมองค์การต่างๆ และ อสม. ทั่วประเทศ
- ปรับปรุงใหญ่ทางกายภาพของกระทรวงฯ และโรงพยาบาลทั่วประเทศเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเยียวยา
- สำรวจและมอบรางวัลผู้สูงอายุ ๑๐๐ ปีหรือมากกว่า
- อนุรักษ์อาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
- คัดเลือก ๑๐๐ บุคคลทรงคุณค่า ๑๐๐ อาสาสมัครที่อุทิศตน ๑๐๐ ชุมชนต้นแบบสุขภาพ
- ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานในรอบ ๑๐๐ ปี
- จัดงานมหกรรม “สู่ศตวรรษที่ ๒ ของการสาธารณสุขไทย” เพื่อให้ทุกหน่วยงานร่วมเฉลิมฉลองและแสดงผลงาน